

Spolufinancováno
Evropskou unií

Průběžná zpráva z realizace projektu „Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v území s koncentrací sociálního vyloučení“

Listopad 2024

Obsah

Seznam zkratk.....	3
Manažerské shrnutí a doporučení pro další postup	4
Úvod.....	6
1. Popis výchozího stavu.....	7
1.1. Vymezení komunitní práce.....	7
1.2. Rozvoj komunitní práce v kontextu ČR	8
1.3. Projekt <i>Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce</i>	8
2. Dosavadní vývoj projektu.....	10
KA 1: Metodická podpora a poradenství k zavádění a rozvoji komunitní práce	10
KA 2: Implementace komunitní práce v Ralsku a Hanušovicích	11
KA 3: Vzdělávání odborné veřejnosti a klíčových partnerů v komunitní práci	12
KA 4: Výzkumy a evaluace komunitní práce v obcích se SVL	12
3. Vyhodnocení SWOT analýz	14
3.1. Zhodnocení metodické podpory pro realizátory komunitní práce (KA1).....	14
3.2. Zhodnocení přímé realizace KP v Ralsku a Hanušovicích (KA2)	14
Závěr	16
Přílohy	17
Seznam literatury	21

Seznam zkratek

Agentura, ASZ	Odbor (Agentura) pro sociální začleňování MMR ČR
ČR	Česká republika
KP	komunitní práce
projekt KP	projekt <i>Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v území s koncentrací sociálního vyloučení</i>
KA1-4	klíčová aktivita 1-4 projektu
SVL	sociálně vyloučená lokalita
KPSV+	Koordinovaný přístup k sociálnímu vyloučení
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OPZ+	Operační program Zaměstnanost plu)

Manažerské shrnutí a doporučení pro další postup

Projekt má za cíl vytvořit a stabilizovat metodické postupy KP, které umožní lepší koordinaci lokálních aktivit, zapojení komunity do řešení problémů a podporu sociálního začleňování. Tento přístup posiluje občanské zmocňování a zvyšuje odpovědnost za rozvoj místních komunit. V rámci projektu bylo realizováno několik klíčových aktivit – metodická podpora pro realizátory (včetně rozvoje spolupráce mezi komunitami a obcemi), vzdělávání odborné veřejnosti, výzkum a evaluace KP a přímá realizace KP v Ralsku a Hanušovicích. Projekt komunitní práce (KP) se v prvních dvou letech svého trvání setkal s významnými úspěchy, ale i výzvami, které měly vliv na jeho efektivitu.

Metodická podpora pro realizátory komunitní práce (KA1) poskytla cenné perspektivy a silné sítě mezi realizátory v lokalitách. Byla přizpůsobována lokálním potřebám a prostřednictvím externích reflexí umožňovala rozvoj a růst pracovníků. Slabiny se však ukázaly v omezené kapacitě a dostupnosti metodiků, což spolu s častým online setkáváním omezovalo efektivitu podpory. Bariérami byla také nedostatečné finanční ohodnocení týmu a náročné budování důvěry s realizátory. Pro posílení metodické podpory je nezbytné zvýšit finanční zdroje, kapacity týmu a efektivitu komunikace.

V rámci realizace KP (KA2) bylo úkolem stabilizovat týmy komunitních pracovníků a začlenit obyvatele lokalit do rozhodovacích procesů, což se podařilo zejména v Ralsku, kde se díky týmové práci a propojení s projekty prevence kriminality podařilo získat důvěru komunity. Realizace nicméně čelily problémům, jako jsou omezené personální kapacity a personální změny, nízké platové ohodnocení pracovníků nebo nedostatečná podpora ze strany obce, což komplikovalo jejich efektivitu a dlouhodobou udržitelnost.

Rizika, která byla v projektu identifikována, zahrnují nízkou udržitelnost po jeho ukončení, nedostatek zájmu ze strany místní samosprávy a negativní vnímání komunitní práce jako kontroly obyvatel. Na druhé straně byla projektová podpora stabilizována na metodické úrovni, tým projektových manažerů a metodiků zorganizoval několik úspěšných setkání a workshopů, které posílily kompetence a znalosti pracovníků komunitní práce. Pro další fázi projektu bude klíčové udržení stávajících aktivit, zajištění dlouhodobého financování a posílení komunikace mezi komunitními pracovníky a vedením měst.

Hlavní závěry:

1. *Spolupráce a síťování:* Dobrá spolupráce s místními aktéry a zapojení obyvatel se ukázaly jako klíčový faktor úspěšné realizace KP v Ralsku. Chybějící předchozí spolupráce s Agenturou v Hanušovicích měla vliv na omezenou spolupráci s vedením města.
2. *Personální problémy:* Nízké platové ohodnocení a častá fluktuace pracovníků KP vedly k narušení vztahů s komunitou, což zpomalilo rozjezd a stabilizaci aktivit v KA2.

3. *Potřeba osvěty a podpory:* Klíčovým prvkem úspěchu komunitní práce je její legitimita a veřejné uznání jako efektivního nástroje pro řešení problémů sociálního vyloučení. Vedení obcí často postrádá podrobnější povědomí o přínosech komunitní práce a její metodice, což může brzdit efektivní implementaci. Je proto nezbytné zlepšit komunikaci mezi obcemi, pracovníky a komunitami prostřednictvím prezentace konkrétních výsledků a dopadů komunitní práce.¹
4. *Dlouhodobá udržitelnost:* Nedostatek finančních prostředků a omezené kapacity ohrožují dlouhodobou udržitelnost projektu. Pro další rozvoj je potřeba systematicky ukotvit finanční a personální zdroje pro zajištění stabilní metodické podpory komunitní práce v území.

Doporučení pro další postup:

1. Zlepšit finanční a personální kapacity metodických týmů ASZ a zajistit více pravidelných osobních setkání.
2. Posílit spolupráci mezi komunitními pracovníky a městskými úřady s důrazem na budování důvěry a dlouhodobý rozvoj vztahů mezi místní komunitou, samosprávami a veřejností.²
3. Rozšíření metodické podpory do nových lokalit by mělo být podloženo pečlivým výběrem, založeným na faktorech identifikovaných jako klíčové pro účinnost komunitní práce. Nové lokality by tak měly být vybrány nejen podle aktuální potřeby, ale také s ohledem na reálný potenciál úspěchu, založený na strukturálních a kontextuálních faktorech:
 - přítomnost aktivních a motivovaných komunitních lídrů
 - schopnost členů komunity se zapojit do participativních procesů
 - existence funkčních sociálních sítí
 - důraz na témata, která komunitu sjednocují a umožňují rychlé dosažení hmatatelných výsledků
 - připravenost obcí a místních aktérů k podpoře participativních přístupů
 - dlouhodobá udržitelnost projektů, zajištěná stabilním financováním a navázáním na širší institucionální rámec

¹ Dle výzkumné zprávy [Identifikace a analýza faktorů přispívajících k účinnosti a efektivnosti komunitní práce](#) (Ostravská univerzita, 2018, s. 6) patří mezi klíčové posilující faktory veřejné uznání úspěchů, legitimizace metody a jím motivované dobrovolné zapojení příslušných skupin obyvatelstva.

² Dle [Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR](#) (2015, s. 90) by měl tento přístup zahrnovat legitimizaci metod, které překračují standardní poskytující přístupy v sociálním začleňování a zaměřují se na občanské a politické zmocnění obyvatel lokalit.

Úvod

Projekt *Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v oblastech s koncentrací sociálního vyloučení* (dále také Projekt KP) se zaměřuje na podporu obcí, měst a mikroregionů s vysokou koncentrací sociálního vyloučení při zavádění a rozvoji metody komunitní práce. V těchto oblastech je často zřejmá absence nástrojů, které by umožnily aktivní zapojení místních obyvatel do řešení jejich společenských problémů na komunitní úrovni. Projekt reaguje na potřebu zvýšit informovanost, metodickou podporu a evaluaci komunitní práce, která je v současnosti v České republice uplatňována jen omezeně.

Cílem projektu je vytvořit a stabilizovat metodické postupy komunitní práce (dále také KP), které umožní nejen lepší koordinaci lokálních aktivit, ale také podporu občanského zmocňování a posílení sociálního začleňování. Metodická podpora zahrnuje systematické vzdělávání komunitních pracovníků, sdílení dobré praxe a participativní evaluaci výsledků. Tento přístup vychází z potřeb obyvatel sousedství zatížených sociálním vyloučením a zapojuje je do procesu plánování a rozhodování, čímž posiluje jejich schopnosti a odpovědnost za rozvoj místní komunity.

Projekt klade důraz na spolupráci mezi Ministerstvem práce a sociálních věcí, krajskými úřady, obcemi a nevládními organizacemi. Tato spolupráce je zásadní pro zajištění efektivní implementace komunitní práce jako nástroje sociálního začleňování a udržitelného rozvoje místních komunit v zónách příležitostí. V rámci projektu jsou vytvářeny odborné platformy a školení, jejichž cílem je dlouhodobá udržitelnost a rozšíření metod komunitní práce napříč regiony.

1. Popis výchozího stavu

1.1. Vymezení komunitní práce

Ačkoliv je komunitní práce legitimním způsobem a nástrojem práce sociálních pracovníků a je v ČR již vědecky ověřena a ukotvena, tak jako odborná metoda sociální práce s komunitou nemá zatím legislativní ani institucionální rámec pro plošnější rozšíření v ČR vč. sledování a vyhodnocování její efektivity a dlouhodobých dopadů, což vytváří prostor pro různé dezinterpretace tohoto pojmu. Můžeme ji definovat jako participativní přístup tzv. „odspodu“, prostřednictvím kterého obyvatelé sociálně vyloučených lokalit řeší společné potřeby vč. institucionálního útlaku a aktivně se zapojují do jejich řešení. Cílem komunitní práce je vytvářet udržitelnou a aktivní komunitu, která se podílí na řešení problémů souvisejících se sociálním vyloučením vč. vyloučení v oblasti občanského a politického života³. Tento přístup se odlišuje od běžného individuálního přístupu v sociální práci tím, že se zaměřuje na posilování celé komunity, a to skrze řešení kolektivních témat komunitou s využitím participace a zmocňování jejích členů.

V rámci projektu KP usiluje Agentura pro sociální začleňování o metodický rozvoj komunitní práce v místních sousedstvích, kde je sociální vyloučení nejvýraznější. Hlavním cílem je podporovat občanské zmocňování a posílení komunity skrze kolektivní řešení jejich společných potřeb. Projekt propojuje odbornou podporu a poradenství s reflektivní praxí a celoživotním učením, s využitím zkušeností a potenciálu lidí žijících v sociálním vyloučení.

Komunitní práce se nezaměřuje pouze na jedince, ale na skupiny a celé komunity, a posouvá těžiště od expertního, paternalistického přístupu k partnerskému vztahu mezi komunitními pracovníky a komunitou. Tento přístup podporuje schopnost lidí artikulovat své problémy a aktivně se podílet na jejich řešení. Důležitým aspektem je také redistribuce moci, komunita získává větší kontrolu nad rozhodovacími procesy, které ovlivňují jejich život.

Komunitní práce zahrnuje několik fází, mezi něž patří mapování a budování vztahů v komunitě, rozvoj témat a organizovanosti a následně zajištění udržitelnosti těchto aktivit. Klíčovou roli hraje komunitní pracovník, který pomáhá při aktivizaci přirozených lídrů a podpoře sociálních změn, které zlepšují kvalitu života v komunitě.

³ „V této souvislosti je třeba si uvědomit, že participace sociálně vyloučených občanů na životě své komunity či rozhodnutích, která se jí týkají, není nic samozřejmého. Lidé žijící v sociálně vyloučeném prostředí potřebují čas a adekvátní fóra k tomu, aby získali kompetence k reflektování a hájení svých potřeb a preferencí formou srozumitelnou pro majoritní společnost.“ Viz [Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR](#) (2015, str. 92-93)

1.2. Rozvoj komunitní práce v kontextu ČR

Tři hlavní zdroje pro praktické vymezení komunitní práce jsou odborný diskurz sociální práce, místní iniciativy a projektové výzvy zaměřené na podporu komunitní práce. Odborné zázemí zejm. pro realizátory v Moravskoslezském kraji poskytuje Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, která se dlouhodobě věnuje výzkumu komunitní práce. Místní iniciativy jsou pak uskutečňovány zespodu, i když pokrytí lokalit není dostatečné. Projektové výzvy z OPZ+ (zejm. č. 18/65, 44/76 a 008 pro MAS/CLLD), z dotačního programu Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce z Úřadu vlády ČR i z dotačních titulů některých krajských úřadů poskytují finanční podporu pro realizaci komunitních projektů. Některé aktivity komunitní práce jsou pak realizovány zcela nezávisle na zmíněných výzvách.

Mezi současné bariéry komunitní práce patří nedostatek znalostí metody, její nízký status u laické i odborné veřejnosti a nedostatek příkladů dobré praxe (s výjimkou Moravskoslezského kraje). Důležitou překážkou je také omezené projektové financování, které často nedává dostatek prostoru pro dlouhodobé výsledky. Prostorem pro KP by mohla být poměrně početná komunitní centra, často v nich nicméně k naplňování principů komunitní práce nedochází, rezervami jsou zejména nedostatečná participace nebo vazba na potřeby ohrožených osob (Stanková, 2022). Výzkumy zdůraznily potřebu metodické podpory, vzdělávání a supervize KP. Ostravská univerzita spolu s ASZ publikovala několik metodik a příruček, které poskytují praktické návody pro realizaci KP. Tyto dokumenty zároveň shrnují příklady dobré praxe, které slouží jako inspirace pro nové realizátory KP.

1.3. Projekt *Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce*

Projekt reaguje na nedostatečné využití metody komunitní práce – jen v 15 % obcí se zvýšenou koncentrací sociálního vyloučení se zavádí metoda komunitní práce do praxe⁴ – a na bariéry popsané výše.

Finanční podporu pro realizaci komunitní práce v kombinaci s reflektivní (sebe)evaluací a metodickou podporou ASZ lze čerpat zejm. v rámci výzev OPZ+ č. 18 a 65 *Podpora sociálního začleňování ve vyloučených lokalitách*. Tato výzva je vázána na KPSV+ a standardizovanou spolupráci s ASZ při řešení sociálního vyloučení, stanovuje pravidla realizace komunitní práce a umožňuje čerpat na ni finanční prostředky. Cílem KP je podle výzvy “posílit schopnost lidí žijících v komunitě/náležících k dané skupině společně zvládat/ovlivňovat znevýhodňující a obtížné interakce tím, že získají větší míru kontroly nad okolnostmi svého života; společným

⁴Rešerše v rámci přípravy nerealizovaného výzkumu "Analýza faktorů a nastavení komunitní práce coby etablované metody pro sociální začleňování na místní úrovni" (2021)

úsilím bude dosaženo komunitou definovaných cílů.“ (MPSV, 2022). Jako principy KP definuje aktivizaci, participaci, zplnomocnění, kolektivní/skupinovou spolupráci, práci s místními zdroji, dosažitelnost úspěchů, udržitelnost výsledků a dosažených změn, komplexní přístup, sdílenou odpovědnost, reflektivní praxi a celoživotní učení.

Projekt KP nabízí realizátorům KP využívajícím tyto výzvy metodickou podporu, jeho role je však širší – podpořit obce ohrožené sociálním vyloučením při rozvoji, zavádění a hodnocení metod komunitní práce a přispět k rozvoji vzdělávání i celkovému etablování a rozšíření komunitní práce v ČR. Komunitní práce je zároveň jednou z oblastí, na kterou se může zaměřit spolupráce mezi obcemi ohroženými sociálním vyloučením a lokálními konzultanty v rámci chystaného projektu ASZ *Rozvoj systému v sociálním začleňování* (RSSZ)⁵.

Projekt KP má tyto klíčové aktivity:

- KA 1: Metodická podpora a poradenství k zavádění a metodickému rozvoji komunitní práce v sociálně vyloučených lokalitách (dále SVL)
- KA 2: Implementace komunitní práce ve 2 obcích
- KA 3: Vzdělávání odborné veřejnosti a klíčových partnerů v komunitní práci v obcích se SVL
- KA 4: Výzkumy a evaluace komunitní práce v obcích se SVL

Z projektu je metodická podpora aktuálně poskytována 22 realizátorům v osmi krajích, které čerpají finanční podporu i z jiných výzev, než jsou výzvy 18 a 65 (některé fungují i bez finanční projektové podpory). Viz Tabulka 1 v Přílohách.

V rámci KA 2 probíhá zavádění komunitní práce v Ralsku a Hanušovicích.

⁵ Registrační číslo: CZ.03.02.02/00/22_004/0000366

2. Dosavadní vývoj projektu

V prvním pololetí roku 2023 byla zorganizována Platforma pro komunitní práci, proběhlo několik online i osobních setkání s realizátory KP a osmidenní kurz komunitní práce, který účastníkům poskytl potřebné znalosti a dovednosti. V Ralsku a Hanušovicích se komunitní práce potýkala s fluktuací

a administrativními problémy, ale podařilo se stabilizovat tým a navázat spolupráci s místními aktéry. Výzkumníci a evaluátoři zmapovali lokality a podpořili komunitní pracovníky, čímž připravili podklady pro další hodnocení projektu.

Ve druhém pololetí roku 2023 byl tým rozšířen o nového metodika pro východní oblast a v rámci metodické podpory bylo usprádkáno několik workshopů, regionální platformy a výjezdní setkání v Libereckém kraji. Probíhalo intenzivní mapování lokalit v Hanušovicích a Ralsku, rozvíjení vztahů v komunitě a došlo k prvním realizacím komunitních akcí a veřejných setkání. K efektivnímu řešení problémů přispěli i evaluátoři. V rámci svého šetření odhalili závažné nedostatky ubytovny v Hanušovicích a upozornili na riziko represivního přístupu k obyvatelům. Díky těmto zjištěním byla navázána intenzivní spolupráce mezi Agenturou a městem Hanušovice s cílem podpořit dlouhodobé řešení – přechod obyvatel ubytovny do standardního bydlení.

V prvním pololetí roku 2024 projekt pokračoval v podpoře metodického rozvoje komunitní práce, zaměřené na sociálně vyloučené oblasti, a to skrze spolupráci s obcemi, kraji a Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV). Byla poskytována odborná podpora metodikům a komunitním pracovníkům, včetně konzultací a školení, a posílena komunikace mezi obcemi a MPSV. Organizovali jsme celonárodní setkání Platformy pro komunitní práci, zaměřené na komunitní lídrovství, a připravovali výjezdní setkání k výměně zkušeností. Sousedská setkání a akce výrazně přispěly k posílení spolupráce a rozvoji komunitní práce v zapojených lokalitách.

KA 1: Metodická podpora a poradenství k zavádění a rozvoji komunitní práce

Platforma pro komunitní práci a setkání s realizátory v prvním pololetí roku 2023 byly věnovány představení systémového projektu, identifikace potřeb v komunitní práci a diskuze o výzvách, jako je spolupráce s obcemi, zapojování různých skupin obyvatel a monitoring projektů. Tým metodické podpory také vytvořil pracovní verzi Akčního plánu metodické podpory, postupně navazoval vztahy s realizátory KP a probíhaly první metodické konzultace.

Ve druhém pololetí roku 2023 realizoval tým řadu aktivit, workshopů na téma prevence kriminality, přenosu dobré praxe, a regionálních platform v Ústí nad Labem a Olomouci. Proběhlo také výjezdní setkání projektového týmu v Libereckém kraji, kde byly poskytnuty konzultace čtyřem místním týmům. Tým se nadále intenzivně věnoval konzultacím a mapování potřeb v různých lokalitách, včetně Brna, Krnova a Hostovic, a podpoře síťování mezi organizacemi. Regionální platformy přispěly ke zlepšení spolupráce mezi realizátory komunitní práce a státní správou, což vedlo ke zlepšení koordinace a efektivity projektů.

V prvním pololetí roku 2024 uspořádal tým diskuzní workshop v Olomouci a celonárodní setkání Platformy pro komunitní práci v Praze, které bylo zaměřeno na lídrovství a sdílení zkušeností mezi realizátory KP. Setkání se zúčastnilo 92 lidí, kteří diskutovali o tématech zapojení vedení obcí a politické participaci komunitních lídrů. Individuální metodická podpora probíhala jak online, tak v terénu a zahrnovala poradenství v oblastech uschopňujícího přístupu, akčního plánování a kompetencí komunitních pracovníků.

KA 2: Implementace komunitní práce v Ralsku a Hanušovicích

V prvním pololetí roku 2023 se v Ralsku (v obecní části Ploužnice) a Hanušovicích podařilo zahájit komunitní práci navzdory fluktuaci a administrativním překážkám. Byly navázány kontakty s místními aktéry a obyvateli, zmapován kontext lokality a vytvořen stabilní tým. Byly zpracovány sociální mapy a záznamy z mapování, které potvrdily vhodnost komunitní práce v obou lokalitách.

V Ralsku se komunitní práce ve druhém pololetí roku 2023 soustředila na navazování vztahů s místní komunitou a pravidelné mapování situace. Ve spolupráci s komunitou byly zorganizovány akce jako Sportovní den, společný úklid a několik veřejných setkání, na nichž bylo identifikováno několik klíčových komunitních témat. Prioritou se stal volný čas dětí, což vedlo k organizaci vánoční dílničky. Pro vedení města jsme uspořádali workshop k přenosu dobré praxe z Ostravy.

V prvním pololetí roku 2024 navazovala KP na podzimní témata. Byla uspořádána dvě veřejná setkání zaměřená na organizaci velikonočních dílniček pro děti, kterých se účastnilo 70 lidí. Od dubna se do práce zapojila peer asistentka z místní romské komunity, což posílilo důvěru a rozvoj vztahů v komunitě. K problémům obyvatel s kvalitou bydlení bylo uspořádáno další veřejné setkání a komunita společně s týmem KP naplánovala kroky k řešení situace. V červnu se konal úspěšný úklid Ploužnice za účasti 50 lidí, organizovaný převážně místními obyvateli.

Ve druhém pololetí roku 2023 proběhlo v Hanušovicích rozsáhlé mapování dvou klíčových lokalit. V jedné z místních ubytoven byly týmem zjištěny ohrožující podmínky pro místní

obyvatele, dle podnětu občanů bylo následně iniciováno setkání s místními institucionálními aktéry k jejich řešení. Realizace komunitní práce se v prvním roce zaměřila na bytový dům nedaleko nádraží s cca 50 obyvateli, byly navázány kontakty s místními a uspořádána první komunitní akce – večerní promítání. Následně byly sbírány komunitní náměty týkající se zlepšení životních podmínek obyvatel, čímž byla komunita aktivizována k dalším společným aktivitám.

V prvním pololetí roku 2024 se KP v Hanušovicích dále zaměřovala na mapování potřeb a síťování komunity v bytovém domě, ale i na monitorování situace a zjišťování potřeb obyvatel na ubytovně.

KA 3: Vzdělávání odborné veřejnosti a klíčových partnerů v komunitní práci

V prvním pololetí roku 2023 byl úspěšně realizován akreditovaný 60hodinový kurz komunitní práce. Účastníci kurzu získali komplexní znalosti o principech a metodách KP a jejím historickém vývoji v ČR. Kurz se zaměřil na praktické dovednosti, jako jsou mapování komunitního kontextu, aktivizační techniky, facilitační dovednosti a participativní akční plánování. Dále se diskutovaly organizační struktury komunity, lídrovství a kritéria hodnocení komunitní práce. Celkem 15 účastníků ocenilo interaktivní a participativní přístup kurzu, který jim poskytl potřebné nástroje pro efektivní práci s komunitami.

Ve druhém pololetí roku 2023 a prvním pololetí 2024 se KA3 zaměřila na hodnocení úspěšně realizovaného kurzu komunitní práce z předchozího období a přípravu navazujícího kurzu pro metodičky a garanty komunitní práce. Byly organizovány workshopy a setkání na různých platformách, včetně workshopů komunitní prevence v Ralsku, Ostravě a regionálních setkání v Olomouci a Ústí nad Labem. Dále probíhaly individuální metodické konzultace a online setkání zaměřené na evaluaci projektů komunitní práce. Příprava navazujícího kurzu byla úspěšně realizována podle plánu.

KA 4: Výzkumy a evaluace komunitní práce v obcích se SVL

V prvním pololetí roku 2023 poskytovali výzkumníci metodickou podporu při mapování (či ho přímo sami prováděli) a podíleli se na síťování relevantních aktérů v Ralsku a Hanušovicích. Byly vypracovány první pracovní verze vstupních analýz, které zahrnovaly data o sociálních dávkách, zaměstnanosti, bydlení a zadluženosti, spolu s výsledky terénního šetření mezi zástupci komunity a klíčových institucí. Tyto analýzy slouží jako podklady pro realizaci komunitní práce a průběžnou evaluaci, přičemž byly také nabídnuty místním aktérům a samosprávě pro další využití.

Ve druhém pololetí roku 2023 tým evaluátorů dokončil analýzu pro realizaci KP v Ralsku a pokračoval v mapování v Hanušovicích. Dále probíhal sběr témat pro tematicko-průřezový výzkum. Souhrnné zhodnocení informací z monitoringu projektů KP ve čtyřech obcích (tzv. datasety KP) vedlo k vytvoření První zprávy o průběžném vyhodnocení. Tým se také zaměřil na přípravu dokumentace pro externí evaluaci a účastnil se vzdělávacích aktivit, včetně Kurzu základů komunitní práce, Evaluační konference NOK a Platformy KP v Olomouci.

V prvním pololetí roku 2024 se tým zaměřil na průběžnou evaluaci dat o komunitní práci, realizátoři obdrželi zpětnou vazbu a metodická doporučení na základě druhé série vyplněných datasetů. Byly navrženy změny pro zlepšení srozumitelnosti datasetů ve spolupráci s MPSV. Pozornost byla věnována také tematicko-průřezovému výzkumu zaměřenému na souběh rolí v komunitní práci, přičemž byla sbírána a analyzována data z hloubkových rozhovorů s realizátory v osmi lokalitách.

3. Vyhodnocení SWOT analýz

Příslušné SWOT analýzy zpracovali členové realizačního týmu KP dle svých klíčových aktivit – metodici KP za KA1 a komunitní pracovníci s experty za KA2 v Ralsku a Hanušovicích. Analýza vychází z výstupů a praxe obou aktivit během prvních tří monitorovacích období (1. 1. 2023 – 30. 6. 2024). Vyhodnocení proběhlo v první polovině července 2024, tedy přibližně v polovině projektu.

3.1. Zhodnocení metodické podpory pro realizátory komunitní práce (KA1)

Metodická podpora komunitní práce přináší cenné nové perspektivy a posiluje silné sítě mezi realizátory komunitní práce v území, což významně napomáhá jejich profesnímu rozvoji. Potýká se však také s problémy, jako jsou nedostatečné měli, komunikační bariéry (zejm. bariéra fyzické vzdálenosti členů týmu a převažující online komunikace) a omezená kapacita projektového týmu KA1. Je třeba řešit hrozby, jako je nezkušenost aktérů se zapojováním komunity (nebo nechuť ji zapojovat), omezený počet kvalifikovaných pracovníků v regionech. Strategické plánování a budoucí projekty ASZ by se musely zaměřit na zlepšení odměňování, posílení komunikace v týmu KP i do území (regionálních center ASZ), rozšíření kapacit metodiků KP a zajištění efektivní metodické podpory KP v rámci ASZ. Viz Tabulka 2 v Přílohách.

3.2. Zhodnocení přímé realizace KP v Ralsku a Hanušovicích (KA2)

V Hanušovicích se KP podařilo úspěšně zasíťovat ostatní systémové aktéry v lokalitě, což vedlo z počátku k dobré spolupráci a zapojení místních obyvatel do aktivit, projekt začal nicméně brzy čelit několika výzvám. Dále přetrvávají problémy se zázemím.

V Ralsku se týmová práce mezi komunitní pracovníci a peer asistentkami z projektu města na prevenci kriminality (participace) ukázala jako efektivní, obyvatelé Ploužnice začali KP více důvěřovat a zapojovat se do aktivit. Jako slabé stránky se ukázaly souběh rolí komunitní pracovníci, zaměstnané zároveň v projektu prevence kriminality a v rámci obecní administrativy, a nedostatečná komunikace s vedením města ohledně principů KP.

Pro rozvoj podpory KP v dalších lokalitách byly identifikovány příležitosti, jako je spolupráce s budoucími sociálními službami a osvěta v KP, avšak existují také rizika v podobě nedostatečného platového ohodnocení pracovníků, vysoké fluktuace a silného nezájmu členů místní komunity o společné řešení problémů. Celkově je třeba při případném pokračování či rozšiřování KP do dalších lokalit dbát na posílení kapacit v každé spolupracující lokalitě,

zajištění finančních prostředků a zlepšení komunikace a spolupráce mezi všemi zúčastněnými stranami. Viz Tabulka 3 v Přílohách.

Závěr

Mezi hlavní priority projektu patří posílení metodické podpory, přímé zavádění komunitní práce ve vybraných lokalitách, zlepšení spolupráce mezi komunitami a obcemi, a poskytování odborných konzultací metodikům KP. Projekt se v prvním roce a půl svého trvání setkal s významnými úspěchy, ale i výzvami, které měly vliv na jeho efektivitu.

Metodická podpora pro realizátory KP poskytla cenné perspektivy a pomohla vytvářet sítě mezi realizátory v lokalitách. Byla přizpůsobována lokálním potřebám a umožňovala rozvoj a růst pracovníků. Slabiny se však ukázaly v omezené kapacitě metodického týmu a nutném využívání konzultací online, což omezovalo efektivitu podpory a vedlo k náročnějšímu budování důvěry s realizátory KP.

Přímá realizace KP v Ralsku a Hanušovicích přinesla úspěchy v budování vztahů mezi aktéry a komunitou. V Ralsku se díky týmové práci a propojení s projekty prevence kriminality podařilo posílit důvěru komunity a zapojit obyvatel do aktivit. Slabými stránkami byly nedostatečný zájem o KP ze strany vedení měst a chybějící zkušenosti, což společně s nutnými personálními změnami v projektu negativně ovlivňovalo efektivitu KP.

Projektová podpora K2 byla na metodické úrovni stabilizována, tým projektových manažerů a metodiků zorganizoval několik úspěšných setkání a workshopů, které posílily kompetence a znalosti pracovníků komunitní práce. Pro další fázi projektu bude klíčové udržení stávajících aktivit, zajištění dlouhodobého financování a posílení komunikace mezi komunitními pracovníky a vedením měst.

Přílohy

Tabulka 1: Realizace metodické podpory prostřednictvím KA1

Lokalita	Výzva	Název projektu	Název realizátora	Kraj
Přerov	OPZ 18	Komunitní práce - participace, podpora a rozvoj v Přerově	Člověk v tísni	OLK
Konice	OPZ 18	Rozvoj komunitní práce ve městě Konice 2023 - 2025	Město Konice	OLK
Břeclav	OPZ 18	Come on - Podpora komunitní práce v Břeclavi	IQ Roma servis, z.s.	JMK
Moravský Beroun	OPZ 18	Komunitní centrum Moravský Beroun	Ecce Homo Šternberk, z.s.	OLK
Brno	OPZ 18	Barvy brněnského Bronxu 2	Tripitaka z.s.	JMK
Krnov	OPZ 18	Komunitní práce v Krnově - spolu a smysluplně	Armáda spásy - misijní + EUROTOPIA.CZ (partner)	MSK
Budišov nad Budišovkou	OPZ 18	Cesta k porozumění 2	JARO22	MSK
Brno	OPZ 44	Společně - komunitní práce Brno	Armáda spásy - misijní	JMK
Ostrava	OPZ 44	Rozvoj komunitní práce na území města Ostravy	Diecézní charita ostravsko-opavská	MSK
Třinec	ÚVČR	Realizace komunitní práce v lokalitě Borek	Bunkr	MSK
Ostrava - Bedřiška	bez projektu	Bedřiška	Spolek N.O.B.L.	MSK
Liberec	OPZ 18	Komunitní centrum Konopná	Jednota bratrská Liberec - Ruprechtice	LBK
Velké Hamry	OPZ 18	Sociální a komunitní práce 2023 - 2025	Město Velké Hamry	LBK
Vřesová	OPZ 18	Komunitní práce obec Vřesová	Obec Vřesová	KVK
Frýdlant a Jablonec	OPZ 44	Komunitní klub	Romany art workshop z.s.	LBK
Liberec	OPZ 44	Podpora KP a kom. organizování za účelem zvyšování občanských kompetencí Romů v Liberci	Comunités, z. s.	LBK
Litvínov	NF, ÚVČR	Libuše 2025 - Komunitní aktivity v Janově	MY Litvínov	ÚSK
Teplice	bez projektu		CeHuPo Teplice	ÚSK
Hostomice	bez projektu		Host. pro nelhostejnost	ÚSK
Sokolov	bez projektu		Římsko-katolická farnost	KVK
Český Krumlov	ÚVČR	Cesta ke změně	KoCeRo	JČK
Šluknov	ÚVČR		Charita Šluknov	ÚSK

Tabulka 2: SWOT analýza metodické podpory pro realizátory KP v 1. pololetí projektu
(1.1.2023 - 30.6.2024)

SILNÉ STRÁNKY:	SLABÉ STRÁNKY:
• Vytváření vazeb a sítí: Metodická podpora přispívá k vytváření kvalitních pracovních vztahů, sítí a vazeb mezi realizátory komunitní práce (KP), a to jak v lokální, tak v celonárodní úrovni. Zároveň zapojuje podporované týmy do sítě událostí a vztahů poskytovatelů KP v ČR, čímž vytváří hustou síť organizací a institucí. • Individuální rozvoj: Podpora přináší nové perspektivy a umožňuje růst a rozvoj pracovníků i celých týmů. Individuálně se přizpůsobuje jejich kontextu, kapacitám a zkušenostem. • Externí reflexe a aktuality: Díky reflexi od externích odborníků přináší nový pohled zvenčí, zároveň pravidelně poskytuje aktuality z oboru a jasnou metodiku KP srozumitelnou formou. • Ukotvení pracovníků v metodě KP: Poskytování podpory zkušenými pracovníky a pracovníky zajišťuje ukotvení metod v týmech a pracovnících KP.	• Omezené kapacity: Metodická podpora čelí omezeným kapacitám pracovníků i realizátorů. To zahrnuje jak časové omezení, tak i nedostatečné personální zdroje metodiků a jejich limitovanou dostupnost pro osobní setkávání. • Náročnost budování důvěry a pochopení: Proces budování důvěry mezi metodiky a realizátory bývá zdoluhavý, často kvůli nepochopení smyslu metodické podpory ze strany některých týmů. • Limity komunikace: Komunikace bývá omezena, zejména kvůli limitům online setkávání a absenci pravidelného osobního kontaktu, což negativně ovlivňuje efektivitu podpory. • Nedostatečné ohodnocení: Nedostatečné finanční ohodnocení týmu, což může snižovat motivaci a ovlivňovat kvalitu práce.
PŘÍLEŽITOSTI:	HROZBY/RIZIKA:
• KP jako zavedený nástroj ASZ • Provázanost s lokálními konzultanty • Příležitosti stojí na dostupné kapacitě pracovníků a pracovníc • V případě dosažení konce spolupráce se současnými týmy, je možné soustředit práci na týmy v dalších lokalitách	• Nedostatečné ohodnocení týmu • Křehkost týmu, opuštění kohokoliv ze současného týmu • Omezený počet kompetentních pracovníků/pracovnic v kontextu ČR • Neefektivní využívání metody KP (nedostatečná zkušenost s metodou KP, např. ze strany lokálních konzultantů)

Tabulka 3: SWOT analýza přímé realizace KP v Ralsku a Hanušovicích v 1. pololetí projektu (1.1.2023 - 30.6.2024)

SILNÉ STRÁNKY:	SLABÉ STRÁNKY:
• Dobrá spolupráce a síťování: V obou lokalitách byly navázány kvalitní vztahy s místními aktéry. V Hanušovicích se podařilo dobře zasiťovat komunitní pracovníci a garanta s dalšími aktéry, jako jsou sociální pracovníci obce a terénní pracovníci organizace Jekhetane, což vedlo k úspěšné realizaci několika aktivit. V Ralsku začínají obyvatelé vnímat roli týmu, což posiluje důvěru a zapojení komunity. • Týmová práce a zapojení komunity: V Ralsku funguje efektivní týmová spolupráce mezi komunitní pracovníci a peer asistentkami. Tato dynamika umožňuje obyvatelům Plouznice aktivně se zapojovat do akcí. Hanušovice mají podobné výhody, zejména díky zapojení do aktivit, i když jsou závislé na omezených prostředcích, což paradoxně podporuje aktivizaci komunity.	• Omezené kapacity a vícerolovost: V obou lokalitách se potýkají s nedostatkem personálních a finančních zdrojů. Komunitní pracovníci často plní více rolí, což brzdí efektivitu. V obou lokalitách došlo k častým personálním změnám, což zpomaluje rozjezd aktivit. • Nedostatečná komunikace a nedůvěra: V Ralsku dosud probíhala většina komunikace převážně s koordinátorem projektu města/velitelem MP a radním pro bezpečnost. U vedení měst zatím není jasné pochopení principů KP a jejich vztah k projektu. • Náročné sociální prostředí: Hanušovice čelí dalším překážkám, jako je složitá dynamika vztahů v lokalitě, obtížná domluva s SVJ a neschopnost získat zájem některých členů komunity. Obyvatelé Plouznice v Ralsku mají zatím slabý hlas v majoritní společnosti, což komplikuje jejich efektivní zapojení do aktivit.
PŘÍLEŽITOSTI:	HROZBY/RIZIKA:
• Spolupráce KP s budoucími sociálními službami • Přenechání projektu KP městu - aktuálně není v Ralsku jiný potenciální realizátor po skončení projektu ASZ nebo v případě předčasného ukončení	• Kontrola a dohled místo podpory: Vnímání komunitní práce (KP) jako nástroje dohledu nad obyvateli sociálně vyloučených lokalit (SVL) může vést k pasivitě a nedůvěře obyvatel. Místo podpory přirozené aktivity komunity se může důraz přesunout na kontrolu, což oslabuje hlavní cíl KP – podporu sousedství a samostatné aktivity.

• Osvěta KP na obci - koordinace kulturně-společenských akcí týmem KP a aktivními obyvateli Ploužnice • Dlouhodobé působení v terénu přispívá ke kvalitnímu zasíťování s ostatními systémovými aktéry v lokalitě	• Riziko omezení participace: Přestože je případný přechod řízení komunitní práce na obec životaschopným řešením pro zajištění kontinuity projektu v Ralsku, je důležité upozornit na riziko vycházející ze zkušeností z projektů na komunitní práci řízených samosprávami. Pokud nebudou dodrženy zásady posílení postavení komunity a její aktivní účasti, existuje možnost, že komunitní práce se posune směrem k přístupu orientovanému spíše na kontrolu shora dolů a poskytující přístup místo uschopňujícího. Takový posun by mohl snížit angažovanost obyvatel a zpochybnit cíl podpory svépomocných aktivit v SVL. Pro zmírnění tohoto rizika bude klíčové zajistit externí metodickou podporu a aby obec pokračovala v podpoře iniciativ řízených komunitou. • Nízká motivace a fluktuace pracovníků: Nedostatek kvalitních pracovníků v lokalitách s horší dopravní dostupností, špatné platové ohodnocení a častá fluktuace pracovníků oslabují stabilitu a dlouhodobou efektivitu KP. Pracovníci mohou mít kvůli těmto podmínkám nižší motivaci k aktivnímu zapojení do dlouhodobých komunitních aktivit.
---	---

Seznam literatury

GAC. (2016). *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Dostupné z http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/Analýza_socialne_vyloucenych_lokalit_GAC.pdf

Gojová, A., Gojová, V., Burda, M., Gřundělová, B., Stanková, Z., Glumbíková, K., Vávrová, S., & Štěpnička, M. 2018. *Identifikace a analýza faktorů přispívajících k účinnosti a efektivnosti komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita. Dostupné z <https://dokumenty.osu.cz/fss/evkp/identifikace-a-analyza.pdf>

Stanková, Z. Recmanová, A., Gřundělová, B. & Žurovcová, H. (2022). Různorodá pojetí komunitních center v současném diskurzu komunitní práce. *Sociální práce*, 22(2), 54-67. Dostupné z https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2024/04/SP2_2022-web.pdf